

Τα αντικείμενα μικροτεχνίας του μουσείου της βιβλιοθήκης του Βατικανού (Κωνσταντίνος Π. Χαραλαμπίδης, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογίας Α.Π.Θ.)

[/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Η συλλογή αντικειμένων μικροτεχνίας του Βατικανού είναι σήμερα μία από τις πιο πλούσιες του κόσμου και μαρτυρεί με τον πιο πλήρη τρόπο, από την αρχαιότητα μέχρι και το πιο εγγύτερο παρελθόν, την εξέλιξη της έκφρασης της χριστιανικής πίστης μέσω των σκευών λατρείας της.

Τό Ιερό Μουσείο (Museo Sacro) του Βατικανού δημιουργήθηκε το 1756 από τον πάπα Βενέδικτο ΙΔ μέ σκοπό να μαρτυρεί «την αλήθεια της θρησκείας δια μέσου των ιερών μνημείων των χριστιανών» και έχει συλλέξει όλα αυτά τα αντικείμενα, προερχόμενα κατά μέγα μέρος από τις κατακόμβες, που θεωρούνται χριστιανικής έμπνευσης. Ο πρώτος πυρήνας πραγματοποιήθηκε με την απόκτηση ιδιωτικών συλλογών, μεταξύ των οποίων του καρδινάλιου Gaspare Carpegna, του γερουσιαστή Filippo Buonarroti και του μελετητή και πρώτου εφόρου του μουσείου Giacomo Vettori, όλων επιφανών Ιταλών. Ο καρδινάλιος Gaspare Carpegna -ως παπικός αντιπρόσωπος της Ρώμης- είχε συλλέξει αρχαία αντικείμενα, προερχόμενα από τις κατακόμβες, και η συλλογή του ήταν μεταξύ των πλουσιότερων του είδους αυτού. Εξαιρετική είναι επίσης η συλλογή επίχρυσων γυαλιών του γερουσιαστή Filippo Buonarroti, με προσωπογραφίες, ειδωλολατρικά θέματα, βιβλικές παραστάσεις της Παλαιάς και Καινής Διαθήκης, καθώς και σκηνές εβραϊκής λατρείας, όλα αυτά τα αντικειμενικά χρονολογούμενα μεταξύ του 3ου και του 4ου

μ.Χ. αι.

Οι συλλογές

Οι συλλογές κατείχαν αρχικά ένα χώρο πολύ πιο περιορισμένο από τον σημερινό, αλλά προοδευτικά επεκτάθηκαν και εμπλουτίστηκαν με νέα αποκτήματα μέχρι να καταλάβουν επίσης το σπουδαστήριο των παπύρων και τις δύο αίθουσες, τις λεγόμενες των Διευθύνσεων, στην πρώτη των οποίων τοποθετήθηκε η συλλογή εικόνων και πινάκων, εκ των παλαιότερων της βιβλιοθήκης του Βατικανού, που σήμερα εκτίθεται στη Βατικάνεια πινακοθήκη.

Το πιο σπουδαίο απόκτημα, όμως, υπήρξε εκείνο των αντικειμένων του θησαυροφυλακίου του παρεκκλησίου Sancta Sanctorum (Άγια των Αγίων) στην Santa Scala (Αγία Κλίμακα). Πρόκειται για ένα θησαυρό που είχε παραμείνει για πολλούς αιώνες κρυμμένος σε ένα ξύλινο (από κυπαρίσσι) κιβώτιο, τοποθετημένο κάτω από την κύρια και μεγαλύτερη αγία τράπεζα, άορατο από τα μάτια των πιστών, αλλά αντικείμενο της ευσέβειάς τους, που έγινε σεβαστό ακόμη και από τους οπλοφόρους, που κατά τη διάρκεια της λεηλασίας της Ρώμης το 1527 κατέστρεψαν το παρεκκλήσιο, προφυλάσσοντας όμως τις πολύτιμες λειψανοθήκες, από τις οποίες μόνο μία αφήρεσαν. Στο κιβώτιο, ο πάπας Λέων Γ΄ (1795-1816) είχε τοποθετήσει τα πιο πολύτιμα λείψανα και είχε παραγγείλει την αναγραφή των λέξεων (Sancta Sanctorum), από τις οποίες έλαβε την ονομασία αυτή το παρεκκλήσιο, που είναι στην πραγματικότητα αφιερωμένο στον Άγιο Λαυρέντιο.

Η λάρνακα του Λέοντα Γ΄ άνοιξε το 1903 και ανατέθηκε στους μελετητές-κληρικούς Juban και Grisar η έρευνα του περιεχομένου. Το 1905, ο πάπας Πίος Ι΄ μετέφερε στο Βατικανό τα υφάσματα και τις πολύτιμες λειψανοθήκες, όπου τα λείψανα επέστρεψαν στο παρεκκλήσιο και κλείστηκαν σε νέες λάρνακες. Τέλος, τα αντικείμενα εκτέθηκαν στο ιερό μουσείο το 1934 και αποτέλεσαν έναν εκ των πυρήνων μέγιστου ενδιαφέροντος.

Η εξέλιξη

Η συλλογή του Βατικανού μαρτυρεί την εξέλιξη της έκφρασης της χριστιανικής πίστης μέσω των σκευών λατρείας της. Για τον μεσαιωνικό κόσμο δεν υπάρχει μία διάκριση μεταξύ καλλιτέχνη και τεχνίτη και, επομένως, μεταξύ μεγαλύτερης και μικρότερης τέχνης, μία διάκριση που είναι προπαντός του 1800. Ο τεχνίτης στην υπηρεσία του Θεού σκοπό έχει όχι να παράγει καλλιτεχνικά προϊόντα, αλλά να επιτύχει την λειτουργικότητα του λατρευτικού αντικειμένου.

Πέρα από αυτή την μεσαιωνική ερμηνεία, τα αντικείμενα μικροτεχνίας του Ιερού

Μουσείου προσφέρουν μία μαρτυρία εκτάκτως ζώσα και συνεχή στην εξέλιξη των αισθητικών κριτηρίων από την μία πλευρά και στις άμεσες μεταμορφώσεις δια μέσου των αιώνων από την λειτουργική και μορφωτική πράξη από την άλλη πλευρά.

Η τοποθέτηση των πολύτιμων λειψανοθηκών στο παραπάνω μουσείο, χάρη στον πάπα Πίο ΙΑ΄, δεν προσφέρει μόνο μία επαφή με το επιστημονικό και εκλεκτό (Elite) κοινό, αλλά με κάθε επιπέδου και προέλευσης ανθρώπινο στοιχείο, για να του μεταδώσει μία ανεξάντλητη εμπειρία της μεσαιωνικής πραγματικότητας.

Χαρακτηριστικά αντικείμενα

Περιγράφοντας μερικά χαρακτηριστικά αντικείμενα μικροτεχνίας του Ιερού Μουσείου, αρχίζουμε με δύο κοιμητηριακά επίχρυσα γυαλιά. Το πρώτο αφορά την χριστιανική εποχή, αναφερόμενο σε βάση ποτηριού. Προερχόμενο από κάποια κατακόμβη της Ρώμης, απεικονίζει δύο χριστολογικές σκηνές, περιλαμβανόμενες σε δύο ημικύκλια. Στο επάνω διακρίνεται η σκηνή του αγένειου Χριστού, εγείροντας από τον τάφο τον φίλο του, Λάζαρο. Στο κάτω παρίσταται πάλι ο Χριστός, κρατώντας ράβδο και μεταβάλλοντας το νερό σε κρασί, στην γνωστή σκηνή του γάμου εν Κανά. Διακοσμητικά στοιχεία περιβάλλουν την περιφέρεια του αντικειμένου αυτού.

Το δεύτερο αντικείμενο είναι από εβραϊκό κοιμητήριο, αλλά λείπει κάθε ανθρώπινη απεικόνιση, όπως συμβαίνει συχνά στην εβραϊκή εικονογραφία, που προτιμά συμβολικές παραστάσεις. Στο επάνω ημικύκλιο διακρίνεται το κιβώτιο της Torah, το οποίο περιέχει τα χειρόγραφα του νόμου που γίνονται αντιληπτά από τις ανοιχτές θυρίδες, ενώ στις δύο ακραίες πλευρές εμφανίζονται δύο αντιμέτωπα λιοντάρια. Στο κάτω ημικύκλιο εικονίζονται φοίνικας εξερχόμενος από δοχείο στο κέντρο της παράστασης, δύο επτάφωτες λυχνίες και στην βάση όλων αυτών μερικά λειτουργικά σκεύη. Πρόκειται για έργο του 4ου αιώνα μ.Χ.

[Συνεχίζεται]